

VINDU MOT HAVET

Han kom sammen med søsteren sin. Han flyttet hit for en stund siden men hadde ingen nær familie her. Søsteren bodde et stykke unna. Nå kom hun for å være med ham. De kom inn på kontoret, godt oppe i årene begge to.

Han hadde endret seg de siste årene. Han hadde vært en selvstendig og staut mann. Stått på ulike scener rundt om i landet. En høyreist mann, rank og med kraftfull røst. Det var ikke så lett å se der han kom. Han var lut i ryggen, hodet litt hengende, subbet når han gikk. Når han snakket var stemmen uten fylde og kraft. Han var en skygge av den mannen han hadde vært gjennom et langt liv. Han trengte søsteren ved sin side.

Hun hadde merket forandringen en god stund. Små endringer i starten, etterhvert mer markerte og nå overtydelige. Hun var godt kjent i medisinen verden, men dette hadde hun ikke sett før. Hun hadde undret seg, lest og sammenliknet brorens symptomer med lidelsene hun leste om og funnet en sykdom som liknet hans. Kunne det være demens med lewylegemer

Han hadde hatt god hukommelse. På scenen framførte han lange monologer. De satt i hodet hans, i kroppen hans, han trengte ikke manus der han stod. Nå glemte han ofte det hun fortalte ham, det satt ikke fast, det drev bort som i tåke. Han strevde med det praktiske i hverdagen. Det hadde ikke vært vanskelig før, men nå var selv enkle dagligdagse gjøremål blitt til problemer. Han gikk i stå. Han trengte hjelp.

Kroppen hadde endret seg. Han hadde seget sammen. Den ranke holdningen var erstattet av den lute til en gammel mann. Den lette skjelvingen i hendene hadde tatt plassen til hans faste håndtrykk. Stemmeprakten hadde visnet.

Men det underligste og kanskje mest urovekkende var synene hans. Angriperne som kom og ville ta ham. Dyrene som gikk over gulvet i leiligheten hans. Det var oppskakende, det var surrealistisk, men samtidig påtrengende virkelig,

spesielt om natten. Det framkalte en blanding av skrekk og sinne i ham. Han ringte søsteren. Hun satt der med telefonrøret og kunne bare trøste. Men han var alene, alene i hallusinasjon og angst.

Nå satt de her foran meg. Det var lett å føle medlidenhet med ham, kuert under sykdommens krefter. Jeg kjente sympati for søsteren som i syntese av omsorg og profesjonell søken hadde funnet ut hva han led under, ordnet med time og fulgt ham hit. For meg var det bare å lytte, se og bekrefte.

Han gjennomgikk den vanlige utredningen. Det var demens med lewylegemer. Det er ingen god diagnose å få. Det finnes ingen kur. Medisiner er tveeggede. Den beste medisin er oftest støtte og omsorg og noen som er der, helst hele tiden. Men det er tungt å stå der. Det er en egen form for ensomhet og lidelse å være der for en av sine nærmeste som gradvis forsvinner inn i sykdommens tåke.

Han kunne ikke bo hjemme lenger, selv om han fikk en del hjelp. Søsteren kunne støtte ham, men ikke flytte inn hos ham. Han trengte noen rundt seg. Det er den beste måten å bringe virkeligheten mer inn på scenen; å ha levende mennesker rundt seg. Da kan uvirkeligheten fortrenkes. Han fikk plassen han trengte. Søsteren var lettet og han fornøyd. Symptomene ble ikke borte, med de ble dempet. Det er slik det ofte er; det roer seg ned med god omsorg.

Han trivdes. Det var fint å bo der, og han hadde fått oppfylt et stort ønske. Han hadde vindu mot havet. Det hadde alltid betydd mye for ham; å se ut over havet, kjenne havet, la blikket hvile over horisonten. Stille hav, hav i opprør, havet der ute og havet der inne i ham. Han var kunstner. Havet snakket til ham.

Tiden gikk. De kom en gang iblant til kontoret. Sykdommen gikk sin gang. Han ble gradvis mer preget, svekket i kropp og sinn og lite i stand til å forklare hvordan han hadde det eller

føre en samtale. Søsteren var den som fortalte, skapte sammenheng og fulgte opp det vi kom fram til. Men han hadde gitt uttrykk for et ønske til henne. Han hadde stått på scenen, det hadde vært hans liv. Nå ville han gjerne framføre et dikt for meg, et dikt han selv hadde skrevet. Jeg sa ja, selvfølgelig sa jeg ja. Men jeg undret meg; hvordan kunne denne syke mannen foran meg framføre et dikt?

Det som skjedde fyller meg fortsatt med ærefrykt. Det går en frysning gjennom kroppen.

Han reiste seg møysommelig fra stolen og trådte ut på gulvet. Og der, rett foran øynene mine, skjedde transformasjonen. Han rettet den lute ryggen. Kroppen gjenfant sin stolte holdning, sin ranke positur, han stod som på scenen igjen. Det var ingen storslått scene, bare et enkelt legekontor, men nå fylte han rommet. Han steg inn i sin gamle, kjente rolle, han var skuespiller igjen.

Han hevet hodet. De matte øynene gjenfant sin glans. Det var en fasthet over ham, en kraft, jeg inntil da ikke hadde sett. Så kom diktet hans: «Vindu mot havet». Den svake og nølende stemmen var borte. Røsten var full av kraft, fylde, sikkerhet og autoritet. Uten å nøle, uten å tvile på en strofe, fulgte han diktets rytme og rim, malte det ut for meg med stemme og holdning og glød i øynene. Stemmen steg og sank gjennom de ulike strofene før han avsluttet, kraftfullt, dvelende og fullt av musikk:

«Jeg har vindu mot havet – mot Gud – og meg selv!»

Det var ikke til å tro. Men det var sant. Det foldet seg ut foran øynene mine. Han hadde stått fram som den han var, bak sykdommen, bak symptomene, bak lidelsen han bar. Han hadde vist seg fram som i en åpenbaring, før han sank tilbake i den posituren jeg hadde sett ham i tidligere. Jeg visste at slikt kan skje. Når innsunkne, nærmest språkløse i syke-

hjemmet bys opp til dans, kan de vekkes til live igjen. De kan følge musikken og rytmen, danse over gulvet, smile og leve. Et øyeblikk av himmel, før de synker sammen og følges til spisebordet støttet av rullatoren, tilbake i skodden. Det er noe der inne som kan vekkes, som kan gjenskape det som var, det livet som engang ble levdt.

Minnen om ham har prentet seg inn i meg. Det er et vakkert og betydningsfullt bilde som ofte dukker opp – som en påminnelse. Det er så lett å se sykdom og symptomer. Det er det vi er opplært til; samle symptomer, kategorisere, sette diagnose, foreslå behandling og ellers trøste og lindre. Men det er lett å se seg blind på symptomer og sykdom. Bak skjuler det seg et menneske. Et liv med innhold, med mening og meningsløshet, med mestring og nederlag, med arbeid og hvile, med ensomhet og fellesskap – og med behov for å bli sett.

Det er banalt. Selvsagt er det slik. Allikevel skjer det stadig; at mennesket trer i bakgrunnen - i forgrunnen ruver sykdommen.

Det er et tap, for den som lider og for den som skal prøve å lindre.

Jeg fikk diktet av ham. Han hadde skrevet det ned på et papir. Nå henger det på korktavlen på kontoret, som en påminnelse i den daglige dont.

Som en påminnelse og en utfordring:
Hvem er dette mennesket?

Tekst/foto: Håkon Holvik Torgunrud, overlege
Alderspsykiatrisk poliklinikk, Psykiatrisk
avdeling, Sørlandet Sykehus HF

■ holvikto@online.no

